

УДК: 811.111'42'22

Дискурсивне оточення як середовище реалізації соціальних ролей

Скринник Ю. С.

кандидат філологічних наук, викладач кафедри англійської філології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; email: j.skrynnik@karazin.ua; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=mFB46zoAAAAJ&hl>; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7592-4011>; RESEARCHGATE: https://www.researchgate.net/profile/Yuliia_Skrynnik; LINKEDIN: [linkedin.com/in/julia-skrynnik-783911154](https://www.linkedin.com/in/julia-skrynnik-783911154) (Харків)

Стаття присвячена дослідженню мовленнєвої реалізації соціальних ролей у ядерній, маргінальній та периферійній зонах дискурсивного оточення мовця за допомогою вербальних та невербальних компонентів комунікації. Людина-мовець, що перебуває у центрі уваги цього дослідження, виконує певні соціальні ролі у взаємодії з іншими людьми. Саме такий дослідницький фокус ставить цю роботу на один щабель з новітніми людиноцентричними розвідками. Дискурсивна інтерпретація антропоцентризму, втілювана у праці, мотивована потребою фіксації комунікативних структур і операцій, які лежать в основі комунікативно успішних партій дискурсивної особистості. Втілення соціальних ролей відображається у мовних та мовно-прагматичних особливостях комунікативного процесу, а саме у варіабельності вербальних та невербальних складників комунікації. Матеріал дослідження – діалогічні дискурсивні фрагменти, де зафіксовано зміну конфігурацій соціальних ролей дискурсивною особистістю – дозволяє виявити і описати епістемологічне підґрунтя успішної комунікативної взаємодії. На основі інструментарію теорії дискурсу та лінгвопрагматики встановлено вербальні та невербальні компоненти комунікації, що вживаються особистістю при виконанні соціальних ролей у різному дискурсивному оточенні; визначено умови ведення успішної комунікації з урахуванням зони дискурсивного оточення та ступеня дистанціювання суб'єктів позиціонування; обґрунтовано взаємозв'язок термінів соціальна роль та позиціонування.

Ключові слова: вербальний компонент комунікації, дискурсивна особистість, маргінальна зона дискурсивного оточення, невербальний компонент комунікації, периферійна зона дискурсивного оточення, соціальна роль, суб'єкт позиціонування, ядерна зона дискурсивного оточення.

Скринник Ю. С. Дискурсивное окружение как среда реализации социальных ролей. Статья посвящена исследованию речевой реализации социальных ролей в ядерной, маргинальной и периферийной зонах дискурсивного окружения говорящих с помощью вербальных и невербальных компонентов коммуникации. Человек-говорящий, находящийся в центре внимания данного исследования, выполняет определенные социальные роли во взаимодействии с другими людьми. Именно такой исследовательский фокус ставит данную работу на один уровень с новейшими человекоцентрическими исследованиями. Дискурсивная интерпретация антропоцентризма, воплощаемая в работе, мотивирована потребностью фиксации коммуникативных структур и операций, которые лежат в основе коммуникативно успешных партий дискурсивной личности. Реализация социальных ролей отображается в языковых и культурно-прагматических особенностях, а именно в вариабельности вербальных и невербальных компонентов коммуникации. Материал исследования – диалогические дискурсивные фрагменты, в которых зафиксировано изменение конфигураций социальных ролей дискурсивной личностью – позволяет выявить и описать эпистемологические основы успешного коммуникативного взаимодействия. На основе инструментария теории дискурса и лингвопрагматики установлено вербальные и невербальные компоненты коммуникации, используемые личностью при выполнении социальных ролей в разном дискурсивном окружении; определены условия ведения успешной коммуникации с учетом зоны дискурсивного окружения и степени дистанцирования субъектов позиционирования; обоснована взаимосвязь терминов социальная роль и позиционирование.

Ключевые слова: вербальный компонент коммуникации, дискурсивная личность, маргинальная зона дискурсивного окружения, невербальный компонент коммуникации, периферийная зона дискурсивного окружения, социальная роль, субъект позиционирования, ядерная зона дискурсивного окружения.

Skrynnik Yu. Discursive environment as a medium for the social roles realization. The article is focused on the study of the speech realization of social roles in the nuclear, marginal and peripheral zones of the speaker's discursive environment through verbal and non-verbal communicative components. The speaker, who is in the focus of this research, performs certain social roles in interaction with other people. This kind of focus puts this work on the one stage with the latest human-centric research. The discursive interpretation of anthropocentrism is motivated by the need to fix communicative structures and operations that presuppose communicatively successful parties of a discursive personality. The social roles realization is reflected in linguistic and pragmatic features, namely, in the variability of verbal and non-verbal communicative components. The research material – dialogical discursive fragments displaying the change of roles configurations – allows to identify and describe the epistemological basis of successful communicative interaction. Discourse and linguopragmatic research tools help to establish the verbal and non-verbal communicative components used by the individual in different discursive environments and conditions for successful communication according to the type of discursive environment and the distancing level of stance-subjects. The article grounds the interconnection between the social role and stance-taking, thus, explaining the potential of the discursive environment as a medium for the social roles realization.

Key words: discursive personality, marginal zone of discursive environment, non-verbal communicative component, nuclear zone of discursive environment, peripheral zone of discursive environment, social role, stance-subject, verbal communicative component.

1. Вступ

Мовлення є різновидом людської поведінки. Людська поведінка є фактом психологічним (біологічним), як прояв людського організму, і фактом соціальним, як такий прояв, котрий залежить від спільного життя цього організму з іншими організмами в умовах взаємодії [13]. За соціальним фактором увага дослідників приділяється умовам спілкування та взаємодії мовців як у звичному середовищі, так і у незвичному [13]. Поняття позиції суб'єкта дискурсивної взаємодії дає змогу простежити процес позиціонування учасників мовленнєвої взаємодії не лише стосовно один одного, а й щодо їхніх висловлень, контекстуального оточення та можливих слухачів. Суб'єктну позицію розглядаємо як динамічний феномен, що залежить від інтеракційних умов та соціального контексту, у яких відбувається взаємодія комунікантів [11, с. 61].

Міжособистісні стосунки складаються зі статусно-рольових (вертикальних) та дистанційних (горизонтальних) характеристик, а також форми організації взаємодії – кооперативної або конфліктної [2; 6; 12; 15; 16; 17; 19; 20]. Статусно-рольові характеристики є одними з найважливіших чинників міжособистісних стосунків комунікантів, оскільки вони відображають сукупність соціальних позицій, які посідає комунікант у суспільстві (стать, вік, професія, сімейний стан, віросповідання, політичні переконання тощо), та ролей, які співвідносяться з цими позиціями. Дистанційні характеристики міжособистісних стосунків відображають соціально-психологічну суб'єктивно-дистанційну оцінку статусу адресанта і адресата. Комунікант фактично може займати вищу за статусом позицію, але звертатися до свого співрозмовника як до рівного, або мати нижчий статус, проте поводитися так, ніби його соціальний статус є вищим від дійсного (такі ситуації розглядаються як нестереотипові). Крім того, дистанційні характеристики включають просторову відстань, на якій комуніканти знаходяться один від одного [3, с. 12-13; 5, с. 22-23; 9, с. 35].

Основні фактори, що визначають соціальні відносини між комунікантами, представлені дистанці-

єю та владою [4; 10; 18; 22; 23]. Соціальна дистанція як ступінь близькості визначається дослідниками у різний спосіб. А. Вежбицька уточнює поняття дистанції як ступеня близькості та інтимності. На її думку, інтимність визначає готовність розкрити адресату свій внутрішній світ, засновану на довірі та особистих «теплих почуттях» [23, с. 105], у той час як близькість є комбінацією довгого знайомства один з одним та взаємних теплих почуттів [23, с. 109].

Інший параметр міжособистісних відносин, влада, визначається Н. Феркляфом як домінування, ієрархія статусів чи ступінь нерівності та складає ступінь контролю однієї особи над поведінкою іншої [18]. Влада може ґрунтуватись на різних основах, таких як фізична сила, вік, стать, інституалізована роль у соціумі, армії, родині тощо [18, с. 255]. Тож, відносини між співрозмовниками можуть характеризуватись залежно від ступеня дистантності / інтимності та симетричності / асиметричності [22] й вимірюватись у параметрах «далі – ближче» та «вище – нижче».

Актуальність дослідження полягає у розв'язанні наукової проблеми інтерпретації значень вербальних та невербальних комунікативних компонентів при втіленні соціальних ролей у різному дискурсивному оточенні. **Мета** статті полягає у виявленні особливостей мовленнєвої поведінки дискурсивної особистості у різному дискурсивному оточенні при виконанні нею різних соціальних ролей, що простежуються у варіюванні вербальних та невербальних компонентів комунікації.

Об'єкт дослідження становлять вербальні та невербальні компоненти комунікації, які дискурсивна особистість використовує при виконанні різних соціальних ролей у різному дискурсивному оточенні (ядерному, маргінальному та периферійному).

Предметом дослідження виступають особливості мовленнєвої організації виконання соціальних ролей в ядерній, маргінальній та периферійній зонах дискурсивного оточення.

Матеріалом для дослідження слугували діалогічні дискурсивні фрагменти, де демонструється

зміна конфігурації соціальних ролей дискурсивною особистістю у різних зонах дискурсивного оточення. Діалогічні фрагменти виокремлено методом суцільної вибірки із текстів сучасної англомовної художньої літератури та скриптів кінофільмів.

2. Дискурсивне оточення для реалізації соціальних ролей

Суб'єкти дискурсивної взаємодії займають позиції стосовно об'єктів мовлення, які включають не лише ставлення мовця до своїх власних висловлень (із погляду їх істинності, у термінах емоційності, модальності, впевненості в правильності висловленої пропозиції), а й ставлення до адресатів, із якими вони вступають у комунікацію (а також і до їхніх знань, емоцій і статусів). Позиціонування трактуємо за В.А. Ущиною як інтерсуб'єктний процес, під час якого учасники комунікації конструюють свої власні позиції стосовно інших комунікантів, перебуваючи зазвичай у нерівних соціальних, психологічних й епістемічних умовах, і тому транслують власні оцінні, емоційні та епістемічні перспективи, фокусуючись на асиметрії комунікативних стосунків [11, с. 61].

За фізичними та соціальними характеристиками розрізняють первинні та вторинні соціальні відносини [14]. Первинні соціальні відносини характеризуються у фізичному плані близькістю, у соціальному плані – спільними цілями, істинною оцінкою, широкими знаннями про учасників, свободою, неофіційним контролем та солідарністю. Вторинні соціальні відносини характеризуються у фізичному плані віддаленістю, у соціальному плані – різними цілями, частковим суспільним знанням учасників, вимушеністю, офіційним контролем, владою [14]. За Л. В. Солощук, поняття первинних та вторинних соціальних відносин у дискурсіології відображаються поняттям зони дискурсивного оточення [8, с. 127]: ядерної, маргінальної чи периферійної. До ядерної зони дискурсивного оточення належать постійні комунікативні партнери дискурсивної особистості. Це члени родини, близькі друзі та колеги, з якими дискурсивна особистість підтримує постійний соціальний, і отже, комунікативний зв'язок, таким чином набуваючи дискурсивного досвіду стосовно них [8, с. 127–128].

Учасники ядерної зони дискурсивного оточення є добре обізнаними з характерними рисами та звичками один одного, а також з особливостями комунікативної активності включно [7, с. 96]. Ядерна зона дискурсивного оточення зумовлює формування скороченого комунікативного коду, що включає вербальні та невербальні елементи. Специфіка функціонування невербальних компонентів у комунікації представників ядерної дискурсивної зони полягає у тому, що скорочення комунікативного коду відбувається за рахунок заміни частини вербальних елементів невербальними [1, с. 10].

При зміні конфігурації соціальних ролей, що залучає перехід з ядерної дискурсивної зони оточення до маргінальної чи периферійної, змінюється мовленнєвий репертуар дискурсивної особистості. Маргінальна чи периферійна зони дискурсивного оточення характеризуються більшою комунікативною дистанцією між мовцями, ніж спілкування у межах ядерної зони.

3. Мовленнєва реалізація соціальних ролей

Мовленнєвий репертуар мовців варіюється у залежності від зони дискурсивного оточення. Ядерна зона дискурсивного оточення характеризується стратегією зближення, що формує групову ідентичність мовців з соціальними ролями ядерної зони, найчастіше – за рахунок актуалізації спільних рис у тактиках створення субмови та відмежування своєї групи [1, с. 11]. Тобто, для комунікації у ядерній зоні дискурсивного оточення характерною є обізнаність учасників комунікативного акту про мовленнєву поведінку своїх співрозмовників:

(1) *“Do you remember that Kutahya vase with the red flowers?” she asked as she handed me the keys. “I can't find it anywhere in the house, so can you check to see if I took it over there? And don't work so hard... Your father spent his whole life working hard so that you, young ones, could have some fun in life. You deserve to be happy. Take Sibel out, enjoy the spring air.” Then, pressing the keys into my hand, she gave me a strange look and said, “Be careful!” It was that look my mother would give us when we were children, to warn us that life held unsuspected traps that were far deeper and more treacherous than, for instance, any consequence of failing to take proper care of a key [21, с. 16].*

Комунікант-син є обізнаним у мовленнєвій поведінці своєї матері. Мовці володіють спільними знаннями про різні предмети та явища, які їх оточують (*that Kutahya vase with the red flowers*); використовують скорочений код (*Be careful!*), що дозволяє уникнути повторів та зайвих пояснень. Мати надає поради (*don't work so hard; take Sibel out; enjoy the spring air*), пояснюючи їх батьківською турботою та бажанням кращого майбутнього для своїх дітей. Такі вищезазначені вербальні компоненти супроводжуються невербальними – поглядом, жестом, які формують невербальну субмову (*It was that look my mother would give us when we were children, to warn us that life held unsuspected traps that were far deeper and more treacherous than, for instance, any consequence of failing to take proper care of a key*). Тобто, тільки їм відоме значення цього погляду. Такі невербальні компоненти визначаємо за Л. В. Солощук як індивідуально означені, тобто, їх декодування потребує знання про особливості мовленнєвої поведінки комунікативного партнера.

Мовленнєвий репертуар особистості в межах тієї ж ядерної зони може варіюватись в залежності від виконуваних ролей суб'єктами позиціонування, на що впливають вік, гендер та характер відносин між комунікантами (симетричний/асиметричний). Якщо той самий мовець виконує соціальну роль нареченого, його мовлення характеризується високим ступенем емоційності та використанням експліцитних висловлень:

(2) *"I love you so much," I said, putting my hand on hers, and I didn't mind when the waiter shot an inquisitive glance at our engagement rings. "But Mehmet must surely be wondering if he can ever be deeply in love with any decent girl. In fact, he must be panicking."*

"Oh, what a pity!" said Sibel. "It's all because of those girls who shied away from him" [21, c. 79].

Суб'єкт позиціонування, виступаючи у ролі нареченого, у ході комунікації зі своєю нареченою використовує експліцитні висловлення для прояву емоцій (*I love you so much*). Емоційний стан дискурсивної особистості проявляється на невербальному рівні (*putting my hand on hers, and I didn't mind when the waiter shot an inquisitive glance at our engagement rings*). Комунікант легко знаходить спільну тему розмови (*But Mehmet must surely be wondering if he can ever be deeply in love with any decent girl. In fact, he must be panicking*), адже вони мають спільних друзів та схожий стиль життя.

Зміни у мовленнєвому репертуарі особистості спостерігаються при переході з ядерної дискурсивної зони до маргінальної чи периферійної. Для маргінальної та периферійної зон дискурсивного оточення характерною є більша дистанція між комунікантами, ніж у межах ядерної зони:

(3) *"Kemal Bey, I know Sibel Hanım. You've made a very wise choice," she said bravely. "Congratulations."*

"Oh, thank you."

"Kemal Bey," her mother said at the same time. "I can only imagine how busy you are. God bless you for giving so much of your time to helping our daughter with her mathematics."

"Her exam is tomorrow, isn't it?" I asked. "She should be heading home early to get plenty of rest."

"I understand you have every right to be concerned," said her mother. "But while she was working with you she got very upset. Give her your permission to have a little fun for an evening."

I gave Fusun a compassionate, teacherly smile [21, c. 78].

Спілкування відбувається у маргінальній зоні – між далекими родичами. Кемаль допомагає доньці своїх родичів підготуватись до іспиту з математики, тобто є для неї вчителем. Той самий мовець (Кемаль) у соціальній ролі далекого родича має

стриманішу поведінку у порівнянні із його виконанням ролей у ядерній зоні дискурсивного оточення. Характерними є прояви увічливості (*Oh, thank you*), вираження зацікавленості у справах комунікативних партнерів (*Her exam is tomorrow, isn't it?*) як елемент фатичної комунікації. Для маргінальної зони характерним є «невтручання у світ партнера» через ненав'язливі поради (*She should be heading home early to get plenty of rest*), висловлення, які не містять оцінного значення чи суб'єктивного ставлення мовця до свого комунікативного партнера. На невербальному рівні комунікації перевага надається універсальним невербальним компонентам (*I gave Fusun a compassionate, teacherly smile*), що не містять додаткового підтексту чи суперечать принципам увічливості, а також декодування яких не потребує додаткового знання про мовленнєву поведінку комунікативного партнера.

До периферійної зони дискурсивного оточення відносно комунікантів, спілкування яких відбувається вперше або трапляється рідко. Дискурсивна поведінка таких мовців характеризується високим ступенем обережності вибору висловлень заради збереження принципів увічливості та справлення гарного враження на комунікативного партнера, адже рівень обізнаності у мовленнєвій поведінці партнера є низьким:

(4) *"It's easy to become famous in a country that has only one television channel."*

Did she know how rude she was being even as she struggled to be humble? "So how many channels do you have in Germany?" I asked. Realizing that she had said something wrong, she blushed. I thought there had been no need for me to say that after all. "Every morning on my way to work, I see your picture blown up so large it covers the side of an entire apartment building, and it's lovely," I said, by way of recovery.

"Oh, yes, you Turks are way ahead of Europe as far as advertising is concerned." These words made me so pleased that for a moment I forgot she was just trying to be polite [21, c. 24].

У ході комунікації з представником периферійної зони дискурсивного оточення важливим є збереження принципу увічливості (*These words made me so pleased that for a moment I forgot she was just trying to be polite; I said, by way of recovery*) та дотримання кооперативного вектору спілкування для реалізації успішного комунікативного акту. Той самий мовець, Кемаль, вступаючи у спілкування з фотомоделлю з Німеччини, з якою він тільки що познайомився, намагається тримати кооперативний вектор розмови через імпліцитне висловлення позитивної оцінки або компліменту (*Every morning on my way to work, I see your picture blown up so large it covers the side of an entire apartment building, and it's lovely*). Використання елементів та принципів фатичної ко-

мунікації зберігає кооперативний напрям інтеракції та сприяє втіленню комунікативної мети.

4. Висновки

Дискурсивне оточення, яке у нашій роботі синонімічне поняттям «конфігурація соціальних ролей» та «рольова конфігурація», відображає взаємозв'язок соціальних ролей співрозмовників, що визначає симетричність/асиметричність їхніх відносин та ступінь дистантності між ними. Досліджувані терміни «соціальна роль» та «позиціонування» розглядаються як суміжні. Але при цьому, соціальна роль трактується як ширше поняття, одним із етапів реалізації якої є позиціонування, що сприяє обранню власної позиції. У роботі досліджується стереотипне виконання соціальних ролей. Тому можна стверджувати, що соціальна роль, яка є також складеними в суспільстві очікуваннями щодо її виконання, є первинною. А завдяки позиціонуванню та прийняттю власної позиції особистість може вдало реалізувати роль, зберігаючи приписані в суспільстві норми та правила поведінки щодо цієї ролі.

Вибір відповідного сценарію виконання соціальної ролі залежить від приналежності комунікантів до певної зони дискурсивного оточення. Фактором, що зумовлює розмежування зон дискурсивного оточення, є дистанція. Саме дистанція обумовлює вибір мовленнєвого репертуару для втілення соціальних ролей. У ході стереотипного виконання соціальних ролей, мовці, що належать до ядерної зони дискурсивного оточення, є високо обізнаними у мовленнєвій поведінці своїх партнерів, тому їх мовленнєвий репертуар складається зі скороченого

коду, який є зрозумілим обома сторонами, порад, позитивних побажань, експліцитних висловлень для прояву емоційного та психологічного стану. Мовці цієї зони дискурсивного оточення адекватно декодують індивідуально означені невербальні знаки своїх партнерів, створюючи невербальну субмову та активно її використовують. Мовлення суб'єктів позиціонування, що належать до ядерної зони, характеризується вищим ступенем емоційності, що проявляється як на вербальному, так і на невербальному рівнях спілкування. Стратегія зближення є універсальним інструментом для формування групової ідентичності учасників ядерної зони.

Маргінальна та периферійні зони дискурсивного оточення формуються під впливом більшого ступеня дистантності комунікантів. Для отримання успішного позитивного результату у ході інтеракції обирається кооперативний вектор спілкування, використання загальних принципів увічливості, елементів фатичної комунікації, ненав'язливих порад, імпліцитних висловлень позитивної оцінки або компліменту. Ретельніша увага приділяється вибору теми розмови. На невербальному рівні переважають універсальні невербальні компоненти, які не містять оцінного значення чи суб'єктивного ставлення мовця до комунікативного партнера.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні нестереотипних ситуацій виконання соціальних ролей у різному дискурсивному оточенні, а також дослідження впливу міжкультурного чинника на виконання соціальних ролей у різних типах дискурсивного оточення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зверева О. Г. Комунікативні стратегії сіблінгів в англомовному сімейному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2014. 20 с.
2. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва, 2003. 284 с.
3. Карасик В. И. Язык социального статуса. Москва, 2002. 334 с.
4. Ларина Т. В. Категория вежливости и стиль коммуникации. Москва, 2009. 516 с.
5. Пастернак Т. А. Проблема рольовой дифференциации коммуникантов у современных дискурсивных исследованиях // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. 2013. № 1052. С. 21–25.
6. Седов К. Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. Москва, 2004. 320 с.
7. Солощук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04. «Германські мови». Харків, 2009. 37 с.
8. Солощук Л. В. Дискурсивна особистість у світлі теорії полікодності комунікативного процесу // Записки з романо-германської філології. Одеськ. нац. ун-т імені І. І. Мечникова. 2015. №1(34). С.160–167.
9. Сухих С. А. Личность в коммуникативном процессе. Краснодар, 2004. 156 с.
10. Товстенюк К. В. Психологічна дистанція у комунікативному просторі співрозмовника // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». Луцьк, 2011. №4. С. 101–105.
11. Ущина В. А. Позиціонування суб'єкта в англомовному дискурсі ризику: соціокогнітивний аспект: монографія. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2015. 380 с.
12. Фролова І. Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англомовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук. : спец. 10.02.04. «Германські мови». Харків, 2015. 36 с.
13. Якубинский Л. П. Избранные работы: Язык и его функционирование. Москва, 1986. 208 с.
14. Bell R. Sociolinguistics – goals, approaches and problems. London: Batsford, 1976. 252 p.
15. Bergelson M. Understanding Russians: context of intercultural communication. URL : <https://coursera.org> (дата звернення: 28.04.2019).
16. Berne E. Games People Play. The Psychology of Human Relationships. London: Penguin Life, 2016. p. 176.
17. Brown P, Levinson S. Politeness: some universals in language usage. Cambridge University Press. 2013. 360 p.

18. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London; L, 1995. 265 p.
19. Lakoff G. *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago-London: The University of Chicago Press. 1987. 632 p.
20. Levinson S. *Pragmatics*. Cambridge, 1983. XVI. 420 p.
21. Pamuk O. *The Museum Of Innocence*. Knopf. 2009. 536 p.
22. Skrynnik J. Variativity of a speaker's verbal and non-verbal behavior in English business discourse // *Cognition in context. New insights into language, culture and the mind*. Vol. 64. Berlin: Peter Lang. 2019. P. 153–161.
23. Wierzbicka A. *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Berlin & New York, 1991. 502 p.

REFERENCES

1. Zvyeryeva, O.G. (2014). *Komunikatyvni strategiyi siblingiv v angломovnomu simejnomu dyskursi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Communicative strategies of siblings in English family discourse. Cand. philol. sci. diss. synopsis]. Kharkiv (in Ukrainian)
2. Issers, O.S. (2003). *Kommunikativnye strategii i taktiki ruskoj rechi* [Communicative strategies and tactics of the Russian language]. Moscow.
3. Karasik, V.I. (2002). *Yazyk social'nogo statusa* [Language of social status]. Moscow: Gnozis.
4. Larina, T.V. (2009). *Kategoriya vezhlivosti i stil' kommunikacii* [Politeness category and the style of communication]. Moscow.
5. Pasternak, T.A. (2013). *Problema rol'ovoyi dyferenciaciyi komunikantiv u suchasnykh dyskursyvnykh doslidzhennyakh* [Problem of communicants' role differentiation in modern discourse studies]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu im. V.N. Karazina. – V.N. Karazin Kharkiv. National Univ. Messenger*, 1052, 21–25. (in Ukrainian)
6. Sedov, K.F. (2004). *Diskurs i lichnost': jevoluciya kommunikativnoj kompetencii* [Discourse and personality: evolution of communicative competence]. Moscow.
7. Soloshhuk, L.V. (2009). *Vzayemodiya verbal'nykh i neverbal'nykh komponentiv komunikaciyi u suchasnomu angломovnomu dyskursi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Interaction of verbal and non-verbal components of communication in modern English discourse. Dr. philol. sci. diss. synopsis]. Kyiv (in Ukrainian)
8. Soloshhuk, L.V. (2015). *Dyskursyvna osobystist' u svitli teoriiy polikodovosti komunikatyvnogo procesu* [The discursive personality within the frames of the theory of policode nature of the communicative process]. *Zapysky z romano-germans'koyi filologiyi. Odes'k. nacz. un-t imeni I. I. Mechnykova. – Notes on Roman-German philology of I. I. Mechnykov Odessa national university*, 1(34), 160–167. (in Ukrainian)
9. Suhii, S.A. (2004). *Lichnost' v kommunikativnom processe* [Personality in the communicative process]. Krasnodar.
10. Tovstenyuk, K.V. (2011). *Psychologichna dystanciya u komunikativnomu prostori spivrozmovnyka* [Psychological distance in the speaker's communicative space]. *Naukovyj visnyk Volyn's'kogo nacz. un-tu imeni Lesi Ukrayinky. Seriya «Filologichni nauky. Movoznavstvo»*. *Lucz'k*, 4, 101–105. (in Ukrainian)
11. Uschina, V.A. (2015). *Pozytsionuvannya subyektu v anhlomovnomu dyskursi ryzyku: sotsiokohnityvnyj aspekt* [Stancetaking in the English discourse on risk: sociocognitive aspect]. Lutsk: Vezha-Druk.
12. Frolova, I.Ye. (2015). *Rehulyatyvnyj potentsial stratehiyi konfrontatsiyi v anhlomovnomu dyskursi*. Avtoref. dys. dokt. filol. nauk [Regulative potential of the confrontation strategy in English discourse. Dr. philol. sci. diss. synopsis]. Kharkiv (in Ukrainian)
13. Yakubinskij, L.P. (1986). *Izbrannye raboty: yazyk i ego funkcionirovanie* [Selected works: Language and its functioning]. Moscow.
14. Bell, R. (1976). *Sociolinguistics – goals, approaches and problems*. London: Batsford.
15. Bergelson, M. *Understanding Russians: context of intercultural communication*. URL: <https://coursera.org> (28.04.2019).
16. Berne, E. (2016). *Games People Play. The Psychology of Human Relationships*. London: Penguin Life.
17. Brown, P., Levinson, S. (2013). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
19. Lakoff, G. (1987). *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago-London: The University of Chicago Press.
20. Levinson, S. (1983). *Pragmatics*. Cambridge.
21. Pamuk, O. (2009). *The Museum Of Innocence*. Knopf.
22. Skrynnik, J. (2019). Variativity of a speaker's verbal and non-verbal behavior in English business discourse. In: E. Bernardez, J. Jablonska-Hood, K. Stadnyk (eds.). *Cognition in context. New insights into language, culture and the mind*. Berlin: Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften. Vol. 64, pp. 153–161.
23. Wierzbicka, A. (1991). *Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*. Berlin & New York.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ / INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Скрынник Юлия Сергеевна – кандидат филологических наук, преподаватель кафедры английской филологии Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина; email: jskrynnik@karazin.ua; SCHOLAR. GOOGLE: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=mFB46zoAAAAJ&hl>; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7592-4011>; RESEARCHGATE: https://www.researchgate.net/profile/Yuliia_Skrynnik; LINKEDIN: <https://www.linkedin.com/in/julia-skrynnik-783911154>.

Skrynnik Yuliia Serhiivna – Candidate of Philological Sciences, lecturer of English philology department of V. Karazin Kharkiv National University; email: jskrynnik@karazin.ua; SCHOLAR. GOOGLE: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=mFB46zoAAAAJ&hl>; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7592-4011>; RESEARCHGATE: https://www.researchgate.net/profile/Yuliia_Skrynnik; LINKEDIN: <https://www.linkedin.com/in/julia-skrynnik-783911154>.